

Schimbarea comportamentului familial în România. O abordare din perspectiva cursului vieții.

- Teză de abilitare -

Cornelia Mureșan

Rezumat

În cei 15 ani care au trecut de la obținerea titlului de doctor în sociologie, cu o teză privind evoluția demografică a României, am continuat studiul populației naționale, la început rămânând ancorată în perspectiva macro-analitică, clasică, a metodologiei demografice, dar pe urmă îmbrățișând perspectiva cursului vieții, adică abordarea micro-analitică, longitudinală și contextualizată a comportamentului demografic.

Problematika proceselor demografice a familiei, văzută din perspectiva cursului-vieții și analizată cu ajutorul metodelor de analiză a evenimentelor demografice, a constituit principala mea preocupare, domeniu în care am publicat și primele studii de acest gen pentru România. În continuare menționez 5 dintre ele (toate cotate ISI).

În studiul *The Impact of Induced Abortion on Fertility in Romania* (Mureșan, 2008a) caut să văd în ce măsură avortul utilizat ilegal în perioada 1967-1989, respectiv, legal după 1990, a avut sau nu efect asupra nașterilor de diverse ranguri. Cu o strategie de analiză care îmi aparține în totalitate, arăt că liberalizarea avorturilor după două decenii de prohibiție totală, a avut un efect imediat asupra nașterilor de rang doi și trei, dar a contribuit mai puțin la descreșterea fertilității de rang unu. Mai arăt și când a început să scadă rolul avortului în limitarea nașterilor, ce categorii de femei au încetat să mai recurgă la el, și cum s-a schimbat de-a lungul timpului strategia de folosire a avortului în realizarea efectivă a planurilor de reproducere.

În articolul *The negative educational gradients in Romanian fertility* (Mureșan și Hoem 2010) arăt că în România, contrar a ceea ce se observă în unele țări occidentale, ratele fertilității de rang doi și trei scad odată cu înaintarea în ierarhia studiilor efectuate, iar dacă metoda de analiză ține cont și de eterogenitatea neobservată, diferențele se dovedesc a fi și mai mari. Noutate și original în acest articol este faptul că nivelul de educație nu este cel raportat la data interviului, cum eronat se face în foarte multe lucrări, dar care n-are legătură cu nivelul realizat la momentul aducerii pe lume a copilului, ci este nivelul de educație atins în momentul nașterii și se ține cont și de situația în care proaspăta mamă este încă elevă sau studentă.

Alte două articole ISI, sunt rodul colaborării dintre mine și profesor emerit Jan Hoem și sunt contribuții metodologice inovatoare în domeniul analizei evenimentelor biografice. Cele două noi metodologii propuse, 1) de standardizare a ratei totale de fertilitate cu ajutorul metodelor de analiză a biografiilor și după diverse criterii de control greu de ignorat atunci când se estimează nivelul fertilității în perioade caracterizate de schimbări structurale, vezi *An Extension of the Conventional TFR* (Hoem și Mureșan 2011a) și 2) de estimare a ratei totale de fertilitate pentru varii situații maritale (uniune consensuală, căsătorie directă, căsătorie cu coabitare pre-maritală, etc.), vezi *The Total*

Marital Fertility Rate and its Extensions (Hoem și Mureșan 2011b), folosesc pentru exemplificare cazul României, punând în evidență rolul schimbărilor structurale ale nivelului de educație, a diversificării strategiilor de acumulare a capitalului uman și a modelelor de formare a parteneriatelor de viață, în evoluția fertilității în România. Proiectele noastre de viitor includ estimarea lor și pentru celelalte țări care dețin date PGG sau chiar pentru țări care au registre de populație, cum e de exemplu Finlanda.

O lucrare des citată în literatura de specialitate internațională este cea realizată în 2009 împreună cu alți 3 colegi de la Institutul Max Plank pentru Cercetări Demografice din Rostock, Germania: *Traces of the Second Demographic Transition in Four Selected Countries in Central and Eastern Europe: Union Formation as a Demographic Manifestation* (Hoem și colab, 2009a). Utilizând date AGG naționale ale României, Bulgariei, Ungariei și Rusiei, contrastăm formarea uniunilor maritale cu cele consensuale. Coerența analizelor efectuate este dată de căutarea dovezilor de manifestare a celei de a două tranziții demografice și a momentului declanșării acesteia. Detaliile variază în funcție de țară, schimbarea paternului nupțialității nu a început în același timp în toate țările, dar evaluarea noastră arată oarecum surprinzător că ea a început peste tot înainte de căderea comunismului, deci înainte de prăbușirea regimurilor comuniste și deschiderea către democrație și economie de piață.

În prezent și în următorii 3 ani coordonez proiectul finanțat UEFISCDI „*Perspectiva cursului vieții în schimbările comportamentului familial. România în context european*”, cod proiect PN-II-ID-PCE-2011-3-0145, în care eu și echipa mea urmărim să trecem de granițele naționale și să situăm schimbările familiei românești într-o perspectivă comparată, europeană. Cu începere din februarie 2013 mai coordonez, pentru o perioadă de 4 ani, proiectului FP7 „*FamiliesAndSocieties - Changing families and sustainable societies: Policy contexts and diversity over the life course and across generations*”, cod proiect 320116 / FP7-SSH-2012-1, finanțat de Comisia Europeană. Scopul acestui proiect de cercetare este investigarea formelor familiale, a relaționărilor și a parcursurilor de viață în Europa, evaluarea compatibilității dintre politicile sociale existente și aceste schimbări, și contribuția la politicile familiale bazate pe dovezi. Coordonat de Universitatea din Stockholm, consorțiul adună laolaltă 25 de universități și instituții de cercetare de prestigiu, din 15 țări europene, trei actori ai societății civile transnaționale și un număr impresionant de experți naționali și internaționali.

Notă: Toate contribuțiile mele realizate până acum pe baza datelor AGG România 2005¹ au fost făcute accesibile și publicului român în ultima mea carte de autor, intitulată *Schimbările comportamentului familial în România. O abordare din perspectiva cursului vieții* (Mureșan 2012).

¹ Și alte articole publicate în reviste străine, în afara celor menționate mai sus, apar reproduse în cartea mea (vezi lista de publicații din dosarul de abilitare). De asemenea working-paper-urile publicate la Institutul Max Plank pentru Cercetări Demografice Rostock, completate și aprofundate, sunt și ele introduse în carte. În plus, primele trei capitolele abordează aspecte paradigmaticale ale teoriei cursului vieții, creionează designul cercetărilor de acest tip și circumscriu metodele de analiză a evenimentelor biografice în ansamblul lor, cu scopul de a înarma cititorul cu principiile, conceptele, noțiunile și metodele proprii perspectivei cursului vieții, necesare parcurgerii acestui volum.